

AZ EURÓPAI GAZDASÁGI TÉRSÉG (EGT), SVÁJC ÉS AZ ÉSZAKI RÉGIÓ

Az Európai Gazdasági Térséget (EGT) 1994-ben azzal a céllal hozták létre, hogy az EU belső piacára vonatkozó rendelkezéseket kiterjesszék az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) országaira. Norvégia, Izland és Liechtenstein az EGT tagjai. Svájc az EFTA tagja, de nem vesz részt az EGT-ben. Az Uniót és EGT-partnerországait (Norvégiát és Izlandot) különböző „északi politikák” és fórumok is összekötik, amelyek Európa gyorsan fejlődő északi részére és az Északi-sarkvidék egészére fókuszálnak.

JOGALAP

Az EGT esetében: az Európai Unió működéséről szóló szerződés 217. cikke (társulási megállapodások).

Svájc esetében: a biztosításokról szóló, 1989. évi megállapodás, az 1999. évi I. kétoldalú megállapodások, a 2004. évi II. kétoldalú megállapodások.

AZ EGT

A. Célkitűzések

Az Európai Gazdasági Térség (EGT) célja az, hogy az Unió belső piacát az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) országaira is kiterjessze. Ezek az országok vagy nem kívánnak az EU tagállamaivá válni vagy még nem váltak azzá. Az Unió belső piacra vonatkozó jogszabályai akkor válnak az EGT-államok jogszabályainak részévé, amikor az államok megállapodnak arról, hogy ezeket beépítik jogrendszerükbe. Ezt követően speciális EFTA-testületek és egy parlamenti vegyes bizottság követi nyomon a jogszabályok átültetését és végrehajtását.

B. Háttér

1992-ben az akkori hét EFTA-tagország tárgyalásokat folytatott egy olyan megállapodás megkötése érdekében, amely lehetővé tette számukra, hogy részt vehessenek az Európai Közösség belső piacának nagyratörő projektjében, amely 1985-ben indult, és 1992 végén ért véget. Az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodást 1992. május 2-án írták alá, és 1994. január 1-jén lépett hatályba. Az EFTA/EGT-tagországok száma azonban hamarosan lecsökkent: Svájc a kérdéstről tartott, elutasító döntést hozó népszavazást követően az egyezmény ratifikálása ellen döntött, Ausztria, Finnország és Svédország pedig 1995-ben csatlakozott az Európai Unióhoz. Végül csak Izland, Norvégia és Liechtenstein maradt az EGT-ben. Az EU-hoz 2004. május 1-jén csatlakozó 10 új tagállam automatikusan az EGT tagjává vált, akárcsak Bulgária és Románia a 2007-es, illetve Horvátország a 2013-as csatlakozását követően.

2009 júniusában Izland is uniós tagságért folyamodott, hogy kikerüljön a 2008-as globális pénzügyi válságból. A Tanács 2010. június 17-én elfogadta Izland kérelmét, és 2011 júniusában

megkezdődtek a tárgyalások. A 2013 áprilisában tartott izlandi parlamenti választásokat követően azonban a Függetlenség Párt és a Progresszív Párt jobbközép koalíciója hatalomra kerülése után 2013 májusában azonnal leállította a tárgyalásokat. Később, 2015 márciusában a koalíciós kormány levélben jelentette ki az Európai Unió Tanácsának, hogy „Izland nem tekinthető uniós tagjelölt országnak”. Bár a kormány hivatalosan nem vonta vissza a kérelmet, az Európai Unió Tanácsának elnöksége tudomásul vette a levelet, és mind a Tanácsban, mind a Bizottságban történtek bizonyos gyakorlati módosítások. Ennek megfelelően az EU jelenleg nem kezeli Izlandot tagjelölt országként.

C. Az EGT hatóköre

Az EGT túllép a hagyományos szabadkereskedelmi megállapodásokon, amikor az EU belső piaci jogait és kötelezettségeit teljes körűen kiterjeszti az EFTA-országokra (Svájc kivételével). Az EGT átveszi a belső piac négy alapszabadságát (az áruk, a személyek, a szolgáltatások és a tőke szabad áramlása) és a hozzá kapcsolódó szakpolitikákat (verseny, közlekedés, energia, illetve a nemzetközi gazdasági és monetáris együttműködés). A megállapodás tartalmazza a négy alapszabadsághoz szigorúan kapcsolódó horizontális politikákat is: a szociális politikákat (ide tartozik a munkahelyi egészségvédelem és biztonság, a munkajog, illetve a férfiak és a nők közötti egyenlő bánásmód); a fogyasztóvédelmi, környezetvédelmi, statisztikai és társasági jogi politikákat; valamint számos kapcsolódó politikát, például a kutatás és technológiafejlesztéshez kapcsolódókat, amelyek nem uniós vívmányokon vagy kötelező erejű jogi aktusokon alapulnak, de végrehajtásuk együttműködési tevékenységeken keresztül történik.

D. Az EGT korlátai

Az EGT-megállapodás sem a belső piac minden szektorában, sem az uniós szerződések más szakpolitikáiban nem rögzít kötelező erejű rendelkezéseket. A kötelező erejű rendelkezések különösen a következő területeket nem érintik:

- a közös agrárpolitika és a közös halászati politika (bár a megállapodás tartalmaz a mezőgazdasági és halászati termékek kereskedelmével kapcsolatos rendelkezéseket);
- a vámunió;
- a közös kereskedelempolitika;
- a közös kül- és biztonságpolitika;
- a bel- és igazságügy területe (bár az EFTA-országok a schengeni terület részei); vagy
- a gazdasági és monetáris unió (GMU).

E. Az EGT intézményei és mechanizmusai

1. Az uniós jogszabályok átvétele

Az Unió belső piacára vonatkozó új szövegeket az EU és a három EFTA–EGT-állam képviselőiből álló EGT Vegyes Bizottság vizsgálja. Ez a havonta egyszer összeülő szerv dönti el, hogy mely jogszabályokat – és általánosabban, mely uniós jogi aktusokat (intézkedéseket, programokat stb.) – vegye át az EGT. A jogszabályokat hivatalosan az EGT-megállapodáshoz csatolt jegyzőkönyvek és melléletek listájára való felvétel útján veszik át. Több ezer jogszabály került ilyen módon az EGT-megállapodásba. Az EU Tanácsának képviselőiből és az EFTA–EGT-tagállamok külügyminisztereiből álló EGT-Tanács évente legalább kétszer ülésezik annak érdekében, hogy politikai iránymutatást készítsen a vegyes bizottságnak.

2. Átültetés

Miután egy uniós jogi aktus bekerül az EGT-megállapodásba, azt át kell ültetni az EFTA–EGT-tagországok nemzeti jogszabályaiba (amennyiben a nemzeti jogszabályok ezt megkövetelik). Ehhez esetenként csak kormányhatározatra, más esetekben parlamenti jóváhagyásra van szükség. Az átültetés formális feladat, és a jogszabályok ekkor csupán technikailag igazíthatók ki. Rendelkezések írják elő, hogy az EFTA-tagországokat be kell vonni az uniós jogi aktusok előkészítésébe.

3. Ellenőrzés

Miután a belső piaci jogszabályokat kiterjesztik az EFTA–EGT tagországaira, az átültetést és az alkalmazást az EFTA Felügyeleti Hatósága és az EFTA-Bíróság követi nyomon. Az EFTA Felügyeleti Hatósága egy belső piaci eredménytáblát vezet, amelyben nyomon követi a jogszabályoknak az EGT-országokban történő végrehajtását.

4. A parlamentek szerepe

Mind az Európai Parlament, mind pedig az EFTA–EGT-országok nemzeti parlamentjei közvetlen szerepet vállalnak az EGT-megállapodás nyomon követésében. A megállapodás 95. cikke létrehozta az EGT Parlamenti Vegyes Bizottságot, amely évente kétszer ülésezik. Az Európai Parlament és az EGT-tagállamok parlamentjei felváltva látják el e bizottság házigazdájának szerepét, amelynek elnöki tisztjét évenként váltakozva egy európai parlamenti képviselő, illetve egy EGT nemzeti parlamenti képviselő látja el. Minden küldöttség 12 tagból áll. A Svájci Szövetségi Gyűlés küldöttei megfigyelőként vesznek részt az üléseken. Az EGT Parlamenti Vegyes Bizottság ellenőrzi az EGT-re alkalmazandó valamennyi uniós jogszabályt, és tagjainak jogában áll szóbeli és írásbeli kérdéseket feltenni az EGT-Tanácsnak és az EGT Vegyes Bizottságnak, valamint véleményüket jelentések vagy állásfoglalások formájában kinyilvánítani. Ugyanez az eljárás vonatkozik a jogszabályok végrehajtásának ellenőrzésére is.

SVÁJC

Svájc EFTA-tagállamként részt vett az EGT-megállapodásról szóló tárgyalásokon és 1992. május 2-án aláírta a megállapodást. Közvetlenül ezután, 1992. május 22-én, a svájci kormány uniós csatlakozási kérelmet nyújtott be. Miután azonban az 1992. december 6-án tartott népszavazás során az EGT-be történő belépés ellen szavaztak, a Svájci Szövetségi Tanács felhagyott azzal a törekvésével, hogy az ország az EU és az EGT tagja legyen. Azóta Svájc megőrizte megfigyelői státuszát az EGT-ben, és az EU-val folytatandó gazdasági integráció megőrzése érdekében kétoldalú megállapodások révén fejlesztette az EU-val fenntartott kapcsolatait. A kétoldalú kapcsolatok a 2014. februári bevándorlás-ellenes kezdeményezés óta erősen feszültté váltak, mivel a kezdeményezés eredményeképpen megkérdőjelezték a szabad mozgás elveit és az egységes piacot, amelyek e kapcsolatok alapját képezik.

Az EU és Svájc több mint 120 kétoldalú megállapodást írt alá, többek között egy szabadkereskedelmi megállapodást 1972-ben, valamint ágazati kétoldalú megállapodások két nagy sorozatát, amely az aláíráskor a svájci jogszabályok jelentős részét összehangolta az uniós jogszabályokkal. Az ágazati megállapodások első részét (ismert nevén I. kétoldalú megállapodások) 1999-ben írták alá, és 2002-ben lépett hatályba. Hét megállapodásból áll, amelyek a szabad mozgásról és a piacok kölcsönös megnyitásáról szólnak^[1]. Az ágazati megállapodások további részét (ismert nevén II. kétoldalú megállapodások) 2004-ben írták alá,

[1]A hét megállapodás a személyek szabad mozgásáról, a légi közlekedésről, a szárazföldi közlekedésről, a mezőgazdasági termékek kereskedelméről, a kereskedelem technikai akadályairól, a közbeszerzésről és a kutatási együttműködésről szólnak.

és 2005-ben lépett hatályba. Ezek a megállapodások tulajdonképpen a gazdasági együttműködés megerősítéséről, valamint a menekültügyel és a schengeni határokon belül való szabad utazással kapcsolatos együttműködés bővítéséről szólnak^[2].

A megállapodások felerősítették a gazdasági kapcsolatokat, ugyanakkor a kötelezettségek összetett és gyakran következtelen hálózatát is létrehozták, amelyet nem könnyű fenntartani. Az EGT-megállapodással ellentétben a Svájccal kötött kétoldalú megállapodások természete statikus, mivel nem léteznek megfelelő mechanizmusok a megállapodásoknak a változó uniós jogszabályokhoz való igazítására, továbbá felügyeleti vagy hatékony vitarendezési mechanizmusok sem léteznek. E problémák megoldása érdekében az EU és Svájc közötti, intézményi keretmegállapodásra irányuló tárgyalásokat indítottak 2014. május 22-én. A tárgyalások célja a belső piaccal kapcsolatos uniós vívmányok változó természetéből eredő problémák megoldása, valamint vitarendezési mechanizmus bevezetése a jelenlegi kétoldalú szerződési hálózatba. Az intézményi keretről szóló tárgyalások döntőek, mivel az Európai Unió Tanácsa elkötelezte magát az iránt, hogy a keretmegállapodás nélkül a továbbiakban ne engedjen Svájcnak hozzáférést az egységes piachoz (pl. a villamos energia tekintetében). Svájc szuverenitási megfontolásokból ellenáll a keretmegállapodással kapcsolatos uniós nyomásnak. A keretmegállapodásról szóló tárgyalások azonban bár lassan, de továbbra is folytatódnak.

A kétoldalú kapcsolatok a 2014. februári bevándorlás-ellenes kezdeményezés óta erősen feszültté váltak, mivel a kezdeményezés javasolta, hogy vezessenek be éves kvótákat a nem svájci nemzetiségű személyek tekintetében és a foglalkoztatási kérdésekben részesítsék előnyben a svájci polgárokat. A bevándorlásra vonatkozó küszöbértékek bevezetése nem csak a személyek szabad mozgásáról szóló megállapodással lenne ellentétes, de az EU-val kötött, az egységes piac működése szempontjából létfontosságú I. kétoldalú megállapodások egész sorát is veszélyeztetné. A Szövetségi Tanácsnak nehéz megoldást találnia a 2014. februári szavazással létrehozott politikai és jogi patthelyzetre. Az EU teljes mértékben elutasította a személyek szabad mozgásáról szóló megállapodás kvóták és belföldi preferencia bevezetése céljából való újratárgyalását. A probléma megoldására irányuló konzultációk informálisan továbbra is folytatódnak a Bizottság és a svájci hatóságok között. A svájci politikusok a közelmúltban egy „belföldi preferencia light” nevű javaslatra összpontosítottak, amely a 2014. februári szavazás enyhébb végrehajtása, és az átlag feletti munkanélküliségi rátákkal rendelkező ágazatokban elsőbbséget biztosít a svájci lakosoknak a munkaerő-felvétel során. Az EU szerint az, hogy a svájci parlament 2016. december 16-án elfogadta a külföldiekről szóló törvény módosítását, a helyes irányba tett lépés, mivel ezt a törvényt immár oly módon lehet végrehajtani oly módon, hogy az ne korlátozza az uniós polgárokat a személyek szabad mozgásáról szóló megállapodás keretében megillető jogokat. Mindazonáltal az elfogadott törvényben néhány végrehajtási szempontot nem határoztak meg, és az EU által ezzel a törvénnyel kapcsolatban feltett konkrét kérdésekkel csak egy végrehajtási rendelet fog foglalkozni.

ÉSZAKI POLITIKÁK

Az EU számos olyan politikában és fórumban vesz részt aktívan, amelyek Európa gyorsan fejlődő északi részére és az Északi-sarkvidék egészére fókuszálnak, különösen a következőkben működik közre:

- az „Északi Dimenzió” 2007 óta az EU, Oroszország, Norvégia és Izland közös politikájaként szolgál. Ez a politika kiegészíti az EU és Oroszország közötti párbeszédet,

[2]Ezek a megállapodások a következőkre vonatkoznak: Svájc részvétele a schengeni és dublini vívmányokban, az adózási megtakarításokról, feldolgozott mezőgazdasági termékekről, statisztikáról és a család elleni küzdelemről szóló megállapodások, részvétel az EU MEDIA programjában és az Európai Környezetvédelmi Ügynökségben, továbbá az új uniós tagállamokban a gazdasági és társadalmi kohézió érdekében tett svájci pénzügyi hozzájárulások.

és a balti-tengeri, valamint a Barents-tengeri régióban hatékony ágazatok közötti együttműködési partnerségekhez vezetett. Az Északi Dimenzió egy olyan parlamenti szervezet foglal magában – az Északi Dimenzió Parlamenti Fórumát – melynek egyik alapító tagja az Európai Parlament.

- A Balti-tengeri Államok Tanácsát az Unió és a part menti országok a Szovjetunió felbomlása után, 1992-ben indították útjára. A Balti-tengeri Államok Tanácsának tagjai részt vesznek a Balti-tengeri Parlamenti Konferenciában, amelynek az Európai Parlament is tagja.
- A Barents-tengeri együttműködés Finnország, Norvégia, Svédország és Északnyugat-Oroszország északi régióit fogja össze. Ez az együttműködés az állami szint alatti Barents Regionális Tanácson, az államközi Barents Euro-Sarkvidéki Tanácson (amelynek tagja az EU is) és egy parlamenti konferencián (amelynek tagja az Európai Parlament is) keresztül működik.
- Északi-sarkvidéki ügyek: az EU északi-sarkvidéki politikája a Bizottság és az EKSZ közleményein (2008, 2012 és 2016), a Tanács következtetésein (2009, 2014 és 2016) és az Európai Parlament állásfoglalásain (2011 és 2014) alapul. Az Európai Parlament „Az Északi-sarkvidékre vonatkozó integrált uniós politika” című új állásfoglalását 2017. március 16-án fogadták el. 2013-ban a Sarkvidéki Tanács megadta az Uniónak azt a jogot, hogy részt vehessen az ülésein. A hivatalos megfigyelői státuszért 2008-ban benyújtott kérelméről azonban még nem döntött. Az Európai Parlament tagja az Északi-sarkvidék parlamenti képviselői konferenciájának.
- Az Európai Parlament rendszeresen meghívást kap az Északi Tanács éves üléseire. Ezenfelül az Európai Parlament, valamint a Feröer szigetek, Grönland és Izland parlamenti képviselőiből álló Nyugati Északi Tanács küldöttségei évente egyszer üléseznek.

Krzysztof Bartczak / Fernando Garcés de los Fayos
09/2017